

خیر محض رساله‌ای منحول و منسوب به ارسطو و در اصل تلخیص و ترجمه‌ای از *اصول الهیات* پروکلوس، فیلسوف نوافلاطونی قرن پنجم میلادی است. خیر محض در کنار *اثولوجیا* از مهم‌ترین منابع فلسفه اسلامی و از مجاری اصلی انتقال سنت نوافلاطونی به عالم اسلام بوده است. این رساله بعدها با عنوان *Liber de Causis* (کتاب *العلل*) به لاتین ترجمه شد و به جهان مسیحی و فلسفه مدرسی قرن سیزدهم رسید. متأسفانه تاکنون تحقیقی جامع درباره خیر محض و تأثیرات آن در جهان اسلام انجام نشده و این رساله هنوز ناشناخته است. بسیاری از مفاهیم و مباحث فلسفه اسلامی مسبوق به این رساله است و بدون آگاهی از آنها درک ما از مبادی و تطور فلسفه اسلامی ناقص خواهد بود. مقایسه این رساله با *اصول الهیات* و تطبیق آنها با یکدیگر کمک خواهد کرد تا درک درست‌تر و دقیق‌تری از نسبت میان فلسفه اسلامی و یونانی داشته باشیم. همه شواهد مؤید آن است که خیر محض تلخیصی آگاهانه از *اصول الهیات* است و دیدگاه و ملاحظات فکری مترجم در انتخاب مطالب و ترکیب و حتی تصرف در آنها دخیل بوده است. به نظر می‌رسد که مطالب مطابق با دیدگاهی الهی و توحیدی انتخاب و ترجمه شده است و لذا تشخیص تفاوت‌های این دو متن تفاوت‌های بنیادین فلسفه یونانی و اسلامی را معلوم می‌سازد. دقت یا اشتباهات مترجم در نقل مطالب، تصرف در محتوا و ترکیب جدید مطالب، همه حاکی از درک مترجم از فلسفه یونانی و محدودیت‌های او در جذب مفاهیم و همچنین ابتکارات او در بازسازی این فلسفه است. ملاحظات مشابهی درباره ترجمه لاتین این رساله، کتاب *العلل*، وجود دارد و بر اساس آنها می‌توان به نسبت میان فلسفه یونانی و مسیحی پی برد. مقتضیات فلسفه مسیحی و فلسفه اسلامی و تمایل آنها به تبعیت از فلسفه یونانی متفاوت است و این تفاوت‌ها قطعاً در اقبال این رساله در عالم اسلام و مسیحیت مؤثر بوده است.

در این دوره پس از معرفی رساله‌های خیر محض و کتاب *العلل* و تبیین ارتباط آنها با *اصول الهیات* و فلسفه پروکلوس، به قرائت و شرح خیر محض می‌پردازیم و هر فقره را با اصل یونانی و ترجمه لاتین مقایسه خواهیم کرد و در خلال آن مفاهیم و اصطلاحات را شرح خواهیم داد.

جلسه اول:

- معرفی پروکلوس و مرور کلیات فلسفه او
- جایگاه کتاب *اصول الهیات* در میان آثار نوافلاطونی
- مرور اجمالی محتوا و فصل‌های کتاب
- روش استدلال و ساختار قضایای کتاب

- ابتکارات و بدعت‌های پروکلوس در اصول الهیات
- تأثیرات اصول الهیات بر تکامل الهیات مسیحی و اسلامی

جلسه دوم:

- نسبت خیر محض با اصول الهیات: تألیف یا ترجمه؟
 - مرور اجمالی محتوای دو کتاب
 - مقایسه ساختار اصول الهیات با خیر محض و کتاب العلل و تفاوت‌های آنها
 - ارزیابی دقت و صحت ترجمه‌های عربی و لاتین
 - تأثیرات خیر محض و کتاب العلل بر فلسفه‌های اسلامی و مسیحی
- خیر محض مشتمل بر ۳۲ باب و موضوعات زیر است که در ادامه جلسات به ترتیب قرائت و شرح خواهد شد:

باب اول: تفوق علت بر معلول در فعل

باب دوم: دهر و زمان

باب سوم: نفس و افعال الهی و عقلانی و نفسانی آن

باب چهارم: ارتباط عقل و موجود

باب پنجم: ارتباط عقل و نفس

باب ششم: تعالی علت اول

باب هفتم: چیستی و جایگاه عقل

باب هشتم: علم عقل به مافوق و مادون آن

باب نهم: نسبت میان علت اول و عقل و نفس و طبیعت

باب دهم: درجات عقل و معقولات

باب یازدهم: معلول‌های عقل

باب دوازدهم: وجود متقابل موجود و حیات و عقل در یکدیگر

باب سیزدهم: علم عقل به خود و مادون

باب چهاردهم: ارتباط نفس با عقل و طبیعت

باب پانزدهم: علم و بازگشت عالم به خود

باب شانزدهم: نهایت و بی نهایت و نسبت آنها با عقل و علت اول

باب هفدهم: وحدت و کثرت و نسبت آنها با نهایت و بی نهایت

باب هجدهم: تفاوت علت اول و علل بعدی در خلقت

باب نوزدهم: اقسام عقل و نفس و طبیعت

باب بیستم: فیض یکسان علت اول و دریافت متفاوت موجودات از آن

باب بیست و یکم: بساطت و استغنائی علت اول و ترکیب و احتیاج مخلوقات

باب بیست و دوم: تعالی علت اول

باب بیست و سوم: افعال الهی عقل و تفوق خدا بر عقل

باب بیست و چهارم: ارتباط علت اول و مخلوقات

باب بیست و پنجم: قوام بالذات جواهر عقلی

باب بیست و ششم: فسادناپذیری جواهر عقلی قائم بالذات

باب بیست و هفتم: فسادناپذیری موجود بسیط

باب بیست و هشتم: فسادناپذیری موجود بسیط

باب بیست و نهم: بی زمانی جوهر قائم بالذات

باب سی و سی و یکم: ضرورت وجود طبقه‌ای از موجودات در میان موجودات دهری و زمانی

باب سی و دوم: احتیاج همه موجودات زمانمند به موجود محض و اثبات وحدانیت خدا